

حقوق حاکم

برای آرای مدنی

دکتر عبدالله خدا بخشی

عضویت علمی دانشگاه علوم قضایی

سرشناسه:	خدابخشی، عبدالله، ۱۳۵۶
عنوان قراردادی:	ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور:	حقوق حاکم بر اجرای آرای مدنی: (نظام‌های عمومی اجرا دادگستری)، ثبتي، مالیاتی و تأمین اجتماعی / عبدالله خدابخشی.
مشخصات نشر:	تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهري:	۶۰۸ ص.

ISBN 978-964-325-363-9

شابک:	فیبا
وضعیت فهرست‌نویسی:	آیین دادرسی مدنی - ایران
موضوع:	حقوق مدنی - ایران
موضوع:	آرای حقوقی - ایران
موضوع:	۱۳۹۳ خ ۷۴ / ۱۷۱۰ KMH
ردیف کتابخانه:	۳۴۷ / ۵۵
هیندی نویسی:	۳۴۵۰۸۳۴
سازمان بشتن ملی:	

حقوق حاکم

جای آرای مدنی

تألیف: عبدالله خدابخشی

ناشر: شرکت سهامی انتشار

چاپ اول: ۱۳۹۳

چاپخانه حیدری - ۱۰ نسخه

توم ۴۲۵۰۰

شرکت سهامی انتشار

دفتر مرکزی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، ترسیده به میدان بهارستان، جنب خیابان ملت، شماره ۹۲

کدپستی: ۱۱۴۳۹۶۵۱۱۸ تلفن: ۳۳۹۰۴۵۹۲ دورنگار: ۳۳۹۷۸۸۸

WWW.ENTESHARCO.COM Email: info@entesharco.com

فروشگاه مرکزی: تهران خیابان جمهوری اسلامی، نبش خیابان ملت، شماره ۹۲، تلفن: ۳۳۱۱۴۰۴۴

فروشگاه شماره ۱: تهران، میدان انقلاب، بازارچه کتاب، تلفن: ۶۶۴۱۳۸۴ دورنگار: ۶۶۹۶۷۱۰۴

نورهای از آخرین مناجات حضرت سیدالشهدا و عاشم را و مقرون به شهادت ایشان

«اللَّهُمَّ مُتَعَالَى الْمَكَانِ، عَظِيمُ الْجَلَالِ، غَنِيٌّ عَنِ الْخَلَائِقِ، غَرِيبُ الْكَفَرِيَاءِ، قَادِرٌ عَلَى مَا تَشَاءُ، قَرِيبُ الرَّحْمَةِ، صَادِقُ الْوَعْدِ، سَابِقُ الْمَوْتِ، حَسَنُ الْبَلَاءِ، قَرِيبٌ إِذَا دُعِيتَ، مُحِيطٌ بِمَا خَلَقْتَ، قَابِلُ التَّوْبَةِ لِمَنْ تَابَ إِلَيْكَ، قَادِرٌ عَلَى مَا ارْتَدَّتْ عَنْكَ مَا طَلَبْتَ، وَ شُكُورٌ إِذَا شُكِرْتَ، وَ ذَكُورٌ إِذَا ذُكِرْتَ، أَذْغَوْكَ مُخْتَاَجًا، وَ ارْغَبْ إِلَيْكَ فَقِيرًا، أَفْزَعْ إِلَيْكَ خَائِفًا، وَ أَبْكِ إِلَيْكَ مَكْرُوبًا، وَ اسْتَعِينُ بِكَ ضَعِيفًا، وَ اتَّوَكَّلْ عَلَيْكَ كَافِيًا، أَخْكُمْنَا وَ كُنْ قَرِيبًا، فَإِنَّهُمْ غَرُّونَا وَ خَدَعُونَا وَ خَذَلُونَا وَ غَدَرُوا بَنَا وَ قَتَلُونَا، وَ نَحْنُ عِتْرَةُ نَبِيِّكَ، وَ وَلَدُكَ مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، الَّذِي اصْطَفَيْتَهُ بِالرَّسَالَةِ وَ اتَّصَفَيْتَهُ عَلَى وَحْيِكَ، فَاجْعَلْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا فَرَجًا وَ مَخْرَجًا، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ».

«خدایا! ای بلند جایگاه! بزرگ جبروت! سخت توانمند (در ایستادن و انتقام)! بی نیاز از مخلوقات! صاحب کبریایی گسترده! بر هر چه خواهی قادری! رحمت تو بیک انسانیت درست! دارای نعمت سرشار! بلایت نیکو! هر گاه تو را بخوانند نزدیکی! بر آفریده ها حاکم! از توبه پذیر توبه کنندگانی! بر هر چه اراده کنی توانایی! و به هر چه بخوانی می رسی! چهره سیاهات گریزند! سپاسگزاری! و چون یادت کنند یادشان می کنی! حاجتمندانه تو را می خوانم و نیاز من به تو مشتاقم و هراسانه به تو پناه می برم و با حال حزن به درگاه تو می گریم و ناتوانمندان از تو یاری می طلبم، تنها بر تو توکل می کنم، میان ما و این قوم حکم فرم! اینان به ما نیرنگ زدند، ما را تنها گذارده، بی وفایی کردند و به کشتن ما برخاستند. ما خاندان پیامبر و فرزندان حبیب تو محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله هستیم، همو که او را به پیامبری برگزیدی و بر وحیات امین ساختی. پس در کار ما گشایش و برون رفتی قرار ده، به مهربانیت ای مهربانترین مهربانان».

«صَبْرًا عَلَىٰ قَضَائِكَ يَا رَبِّ لَا إِلَهَ سِوَاكَ، يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ، مَالِي رَبُّ سِوَاكَ، وَلَا مَعْبُودَ غَيْرِكَ، صَبْرًا عَلَىٰ حُكْمِكَ يَا غِيَاثَ مَنْ لَا غِيَاثَ لَهُ، يَا دَائِمًا لَا نِفَادَ لَهُ، يَا مُخَيِّ الْمَوْتَى، يَا قَائِمًا عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ، اخْكُم بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ».

«پروردگارا! بر قضا و قدرت شکیبایی می‌ورزم، معبودی جز تو نیست، ای فریادرس دادخواهان! پروردگاری جز تو و معبودی غیر از تو برای من نیست. بر حکم تو صبر می‌کنم ای فریادرس کسی که فریاد رسی ندارد! ای همیشه‌ای که پایان‌ناپذیر است! ای زنده‌کننده مردگان! ای برآرنده هر کس با آنچه که به دست آورده! میان ما و اینان داوری کن که تو بهترین داورانی».

www.ketab.ir

فهرست مطالب

مقدمه نویسنده	۱۱
---------------------	----

فصل اول

نظام‌های اجرایی اصول و قواعد عمومی

گفتار اول: نظام‌های اجرایی	۱۵
مبحث اول: نظام عمومی اجرای رأی	۱۶
مبحث دوم: نظام تأمین اجتماعی	۲۱
مبحث سوم: نظام اجرایی مالیاتی	۲۸
مبحث چهارم: نظام اجرایی به زیان نهادهای عمومی	۳۴
مبحث پنجم: نظام اجرایی ثبتی	۳۹
گفتار دوم: متولیان اجرای رأی	۴۹
مبحث اول: اشخاص حقوقی	۵۰
گفتار سوم: اصول حاکم بر اجرای آرای مدنی	۶۰
مبحث اول: اصل عدم اجرای رأی	۶۱
مبحث دوم: اصل نسبی بودن اجرا	۱۰۴
مبحث سوم: اصل حاکمیت طرفین بر اجرای رأی	۱۲۱
مبحث چهارم: اصل رعایت تعادل در روابط طرفین	۱۳۷

۱۴۱	مبحث پنجم: اصل استمرار اجرا
۱۴۵	گفتار چهارم: مورد اجرا، محکوم به و قواعد آن
۱۴۵	مبحث اول: اجرای حقیقی رأی
۱۵۲	مبحث دوم: محکوم به معین
۱۶۵	مبحث سوم: محکوم به عمل یا ترک عمل
۱۶۹	مبحث چهارم: وجه رایج داخلی و خارجی
۱۷۰	مبحث پنجم: اجرای غیرمستقیم رأی
۱۸۵	گفتار پنجم: استقلال و پیوند صدور رأی و اجرای آن
۱۸۵	مبحث اول: در رابطه با رأی جزایی
۲۲۸	مبحث دوم: در ارتباط با رأی مدنی

فصل دوم

عملیات اجرایی به معنای خاص: از توقیف تا مزایده

۲۶۲	گفتار اول: توقیف اموال
۲۶۲	مبحث اول: قواعد عمومی توقیف
۲۸۵	مبحث دوم: توقیف اموال منقول
۳۵۱	مبحث سوم - توقیف اموال غیرمنقول
۳۵۸	مبحث چهارم: صورت برداری، ارزیابی و حفاظت از اموال
۳۸۸	گفتار دوم: تحقق مزایده و انتقال مال
۳۸۹	مبحث اول: قواعد عمومی
۳۹۵	مبحث دوم: فروش و مزایده راجع به مال منقول
۴۲۲	مبحث سوم - فروش و مزایده راجع به اموال غیرمنقول
۴۲۹	مبحث چهارم - ابطال عملیات اجرایی (مزایده و بیع)

فصل سوم

طواری مربوط به اجرای رأی

۴۶۷	گفتار اول: طواری مربوط به تصمیم دادگاه
۵۰۸	گفتار دوم: طواری مربوط به حضور شخص ثالث
۵۲۵	گفتار سوم: طواری مربوط به موانع اجرای رأی

فصل چهارم

هزینه‌ها و ختم عملیات اجرایی

۵۷۵	 گفتار اول: هزینه‌های اجرایی
۵۷۷	 مبحث اول: نظام عمومی اجرا دادگستری
۵۸۲	 مبحث دوم: نظام اجرایی ثبت
۵۸۵	 مبحث سوم: نظام تأمین اجتماعی
۵۸۶	 مبحث چهارم: نظام مالیاتی
۵۸۷	 گفتار دوم: حق تقدم و ختم عملیات اجرایی
۵۸۷	 مبحث اول: حق تقدم
۵۹۱	 مبحث دوم: ختم عملیات اجرایی
۵۹۵	 منابع

مقدمه نویسنده

(۱) امپراطوری حقوق مدنی حاکم بر خود را آرام آرام به حقوق دادرسی مدنی و حقوق دعاوی می‌دهد. این تحول در وزن «دعا» است و ارکان حقوق مدنی نیز به انتقال موقعیت حقوقی آن، کمک می‌کند. چنین تحولی، ایجاب می‌کند که رشته‌های مربوط به حقوق دادرسی مدنی و حقوق دعاوی، با بازبینی، اصلاح و توسعه قانونی، قضایی و آموزشی قرار گیرند. از اهم این رشته‌ها، می‌توان به «حقوق حاکم بر اجرای آرای مدنی» اشاره داشت. سهم مقنن به عنوان منبع اصلی نظام حقوقی ایران و رویه قضایی به عنوان حاکم بلامنازع در صحنه اجرا، در مقایسه با اهمیت این رشته حقوقی، ناچیز است. دکتربین نیز وصف مناسب‌تری ندارند و تحقیقات اندک و اندک قادر به تقابل نویسندگان نمی‌تواند خلأ محسوسی را که در این رشته وجود دارد، پر کند. علت این است:

(۲) به باور ما، علت یا یکی از علل اصلی را می‌توان در فقدان رویه قضایی منظم در این حوزه دانست که ریشه در ماهیت و موقعیت قواعد آن و مراجع تصمیم‌گیر دارد. اساساً بر این نیز گفته‌ایم که رویه قضایی حتی در نظام‌های قانونی، اگر پیش‌تر از قانون باشد، همگام با آن حرکت می‌کند و بنابراین توسعه آن، در قالب مجموعه‌های منظم؛ مقنن و دکتربین را به حرکت درمی‌آورد. در مورد حقوق حاکم بر اجرای آرای مدنی، تصمیم‌ها، جز در مورد بخش ناچیز آن، ثبت و در قالب دادنامه در نمی‌آید و مخفی و پوشیده می‌ماند، «مقام اداری» نقش مهمی در آن دارد و اتصاف تصمیم آن را به «رویه قضایی» دشوار

می‌کند، تصمیم‌ها معارض است و مکرراً تغییر می‌کنند، مراجع عالی مانند دیوان عالی کشور، در جریان اقدامات اجرایی نیستند و ...؛ بنابراین چگونه می‌توان موقعیت اقدامات اجرایی را در نظام حقوقی به دست آورد و اعتبارسنجی کرد و چگونه می‌توان از توسعه اندک این حقوق، گلایه داشت و دکترین یا رویه قضایی را مقصر اعلام کرد؟ شایسته است که معاونت محترم آموزش قوه قضاییه با برنامه‌ریزی صحیح، مجموعه‌ای از رویه قضایی را، به فراخور ماهیت اجرای رأی، تهیه و نقطه آغازینی برای توسعه این رشته باشد؛

(۳) به دلیلی که گذشت؛ در آماده سازی کتاب پیش رو، دشواری ما، به مراتب بیشتر از دیگر تحقیقات بود. با پیگیری و استدعا از دوستان و همکاران زحمت کش اعم از قضایی، کیل و غیره، نمایندگان حقوقی برخی نهادهای عمومی و نیز حضور آن زمان خود در مسابقات علمی، توانستیم اندکی از رویه قضایی را، آن هم نه در قالب تصمیم‌های ملموس بلکه در قالب فروع واقعی، به دست آوریم و در هنگام تفسیر متون قانونی و اشکالات اجرایی، به عنوان نمونه‌ای عینی، ذکر نماییم که در همین جا باید از همه دوستان و همکاران، تشکر کرد.

(۴) این کتاب، تنها نظام اجرای دادگستری به عنوان نظام عمومی اجرا، توجه ندارد بلکه نظام‌های مختلف اجرایی مانند اجرای ثبت، تأمین اجتماعی و مالیاتی را نیز مورد مطالعه قرار می‌دهد تا اولاً خوانندگان متوجه تعدد نظام‌های اجرایی باشند؛ ثانیاً با مقایسه این نظام‌ها، ارزش قواعد هر یک مشخص شود و مراجع تصمیم‌گیر اعم از تقنین و رویه قضایی، بتوانند از قواعد مشابه و روح عمومی اجرا، برای حل اشکالات و فروع مختلف و متنوع اجرایی، کمک بگیرند؛ ثالثاً دکترین حقوقی نیز در کنار توسعه نظام عمومی اجرا، دیگر نظام‌ها را در نظر آورند و توسعه متعادل را محور حقیقت قرار دهند؛ باید متذکر شد که بررسی نظام‌های دیگر، در همه فروع و قواعد، یکسان نیست و بسته به اهمیت موضوع، اجمالاً بررسی یا تفصیل داده شده است؛ به منظور مقایسه بهتر مسائل و ارتباط بین رشته‌ای، در مواردی که تفصیل بحث، حجم کتاب را افزایش می‌داد، تنها به ذکر موارد مربوط اکتفا شد تا خواننده با ملاحظه قواعد همسو، حداقل، به راهکارهای دیگر نظام‌ها نیز واقف گردد؛

(۵) آنچه از خاطر خوانندگان گرامی می‌گذرد، تلاشی است که جز با نقد دوستانه، نمی‌تواند جایی هرچند اندک، در توسعه نظام حقوقی بیابد. از این رو، انتظار نویسنده از دوستان گرامی و علاقه‌مندان این است که موارد نقص و نقض آن را از هر طریق و از جمله

نشانی khodabakhshi1356@yahoo.com یا تلفن همراه ۰۹۱۵۱۱۴۲۲۵۷ اعلام نمایند تا در فرصت مناسب اصلاح شود. انشاءالله؛

(۶) مطالعات اولیه این تحقیق، اندکی پیش از محرم (در سال ۱۳۹۱ شمسی) آغاز شد ولی تألیف کتاب به طور عمده با آغاز این ماه شروع و درست در روز عاشورا (سال ۱۳۹۲ شمسی) با این مقدمه به پایان رسید و تنها برخی قوانین تازه تر، تا فاصله انتشار کتاب، مورد اشاره اجمالی قرار گرفت؛ از این رو، کتاب حاضر را با اظهار عبودیت به درگاه خدای متعال، به امامی کامل، شهیدی جاویدان و دلاوری نستوه و صبور، حضرت امام حسین علیه السلام و اصحاب وفادار ایشان تقدیم می‌کنم؛ همو که به فرزند صالح خود حضرت امام زین العابدین علیه السلام می‌فرماید: «يَا وَلَدِي بَلَغْ شِيعَتِي عَنِّي السَّلَامَ فَقُلْ لَهُمْ: إِنَّ أَبِي مَاتَ غَرِيْبًا، نَذَبُوْهُ مَضَى شَهِيدًا فَأَبْكُوْهُ؛ فرزندم! سلام را به شیعیانم برسان و به آنان بگو: پدرم غریبانده شد، من گذشتم؛ سید؛ پس بر او اشک بریزید»؛

(۷) باید از همه دوستان و اлаقه‌مندان که ما را در تهیه این اثر و انتشار آن یاری رساندند، سپاس‌گذاری کنم؛ از دوستان گرامی جناب آقای دکتر علی دهقانی (قاضی سابق و وکیل فعلی دادگستری) که مطالب را با قلم بازبینی نموده و از ارشادات ایشان استفاده نمودم؛ از دانشجویان علاقه‌مند دانش علوم قضایی (آقایان: سیدسجاد ساجدی، سیدمهدی طهوری، صیاد خاکزاد، مصطفی بشمی، ریز مولایی) که زحمت کشیده، متن را مطالعه و اغلاط تایپی و موارد مشابه را متذکر شدند؛ از عزیزانی که با ایجاد انگیزه و تشویق به تألیف کتاب، در این کار سهمی داشتند و با مسئولان محترم شرکت سهامی انتشار که با سرعت و دقت، مراحل مختلف چاپ را تسهیل کرده و به همت این عزیزان، شاهد انتشار کتاب هستیم. خدای متعال به همه سلامتی دهد.

عبدالله خداپناهی

۱۰ محرم ۱۴۳۵ هجری قمری

برابر با ۲۳ آبان ۱۳۹۲ خورشیدی